

Слово «страх» нерідко використовується в розмовному стилі для передачі інтенсивності, а не жаху («Плакала баба — страх»). Емоційна лексика служить для розкриття індивідуальності персонажів та виконує морально-оцінну функцію. Її зв'язок з образами природи («нагідки гіркувато, сумно пахнуть») підсилює тональність надії та довіри, що стилістично контрастує з «Климком».

Лексика, що передає емоції, виступає ключовою складовою ідіостилю Григора Тютюнника, формуючи основу глибокого психологізму його повістей. Аналіз засвідчив, що ця лексика домінує не лише кількісно, але й відіграє значну стилістичну роль, слугуючи базою для створення яскравих епітетів, метафор та контрастних образів, зокрема антитез. Завдяки семантичним полям, пов'язаним із сумом, любов'ю та тривогою, автор майстерно розкриває внутрішній світ своїх персонажів, водночас підкреслюючи гуманістичний пафос своїх творів.

Список використаних джерел

1. Бойко Н. І. Об'єктивація концепту «війна» в повісті Григора Тютюнника «Климко». *Наукові записки Ніжинського державного університету імені М. Гоголя*. 2022. С. 57–62.
2. Верлата Н. Роль художньої деталі в новелістиці Григора Тютюнника. *Південний архів : збірник наукових праць. Серія : Філологічні науки*. Херсон, 2000. Вип. 8. С. 35–37.
3. Голуб В. А. Підтекстова парадигма малої прози Григора Тютюнника. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2025. № 1. С. 110–118.
4. Дудко О. С. Увага до психологічних деталей у творах для молоді Григора Тютюнника у контексті польських літературознавчих досліджень. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія : Лінгвістика і літературознавство*. Бердянськ, 2009. Вип. 22. С. 319–326.
5. Тульчинська Н. М. Своєрідність художнього вираження психологізму у творчості Григора Тютюнника : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Дніпропетровськ, 2002. 16 с.

Мар'яна Гевко,

hevkomariana021@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний університет імені

Володимира Гнатюка;

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент

Ніна Свистун

ТИПИ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ У РОМАНІ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»: СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Словосполучення є базовою синтаксичною одиницею сучасної української мови, яка забезпечує структурну, семантичну та стилістичну організацію висловлення. У художньому тексті вони відіграють провідну роль у створенні образності, передачі емоцій, формуванні національного колориту й авторської манери письма. Аналіз словосполучень у

прозі Марії Матіос дозволяє глибше зрозуміти специфіку її ідіостилю, у якому поєднано народнорозмовні, діалектні та поетичні елементи. Роман «Солодка Даруся» – яскравий приклад синтаксичної майстерності письменниці, адже в ньому словосполучення функціонують не лише як граматичні одиниці, а як носії емоційно-символічного навантаження.

Аналіз досліджень проблеми. Теоретичні засади вивчення словосполучення розроблялися у працях І. Вихованця [3], А. Грищенка, І. Слинька, Н. Комлик, М. Малюги, Ж. Колоїз, які визначають словосполучення як непередикативне поєднання двох або більше повнозначних слів, об'єднаних підрядним або сурядним зв'язком. Сучасні дослідження Н. Мисик, І. Павлової, Г. Кучеревич, В. Глуценка акцентують на семантико-функціональних характеристиках словосполучення як одиниці, що відображає когнітивні процеси мовця та структурує зміст тексту [5]. Питання функціонування словосполучень у художньому мовленні стали об'єктом уваги таких дослідників, як В. Глуценко, І. Гнатишина, О. Галустова, Г. Бондаренко, О. Пономарів, які розглядають їх як засіб створення індивідуального стилю та естетичної організації тексту [2]. У прозі Марії Матіос, як зазначають Ж. Колоїз, Н. Савчук, О. Омельчук, словосполучення виконують функцію передавання психологічної напруги, внутрішнього мовлення та емоційного коду персонажів [1].

Мета дослідження – з'ясувати семантико-функціональні особливості словосполучень у романі Марії Матіос «Солодка Даруся» та визначити їхню роль у формуванні образної системи тексту.

Завдання дослідження:

- розглянути поняття словосполучення в українській лінгвістичній традиції;
- класифікувати словосполучення за структурно-граматичними та семантичними ознаками;
- проаналізувати типи словосполучень у романі «Солодка Даруся»;
- виявити їхню функцію у створенні художнього образу та індивідуального стилю авторки.

Виклад основного матеріалу. Мова роману Марії Матіос «Солодка Даруся» є багатшаровою й емоційно насиченою. У ній поєднано фольклорні мотиви, діалектну лексику, релігійну символіку й поетичні образи. Лексико-семантична система твору характеризується високою експресивністю, де словосполучення виступають ключовими засобами побудови емоційного та смислового поля тексту. Найчастіше у творі використовуються **іменникові словосполучення**, що мають номінативний характер і позначають внутрішні стани чи духовні категорії: *гіркі сльози, тиха глибінь серця, свята пам'ять, глибока туга, світла душа, чорна хустка*. Вони формують семантичні осі твору – біль, пам'ять, любов, страждання. Через такі сполуки реалізується головний художній мотив – поєднання болю й очищення.

Дієслівні словосполучення (*нести свій хрест мовчки, плакати без голосу, тужити за матір'ю, вгризатися в голубінь*) створюють динамічну тканину роману. Вони передають емоційні стани та дії персонажів, сприяють розкриттю психологічної глибини, внутрішнього конфлікту й трагічності долі героїні.

Словосполучення, у яких залежне слово виступає прикметником, виконують функцію художніх епітетів (*солодке мовчання, гірке життя, тиха Даруся, свята жінка, чорний ліс*), які творять ліричну інтонацію тексту. Оксиморонні поєднання на кшталт *солодке мовчання* або *гіркі сльози* поєднують протилежні емоційні стани, створюючи семантичний контраст і багатозначність образу.

Прислівникові конструкції (*мов на сповіді тихо, надміру тяжко, дуже боляче, по-людськи просто*) підсилюють інтонаційний ритм і психологічну атмосферу оповіді. Їх використання формує ефект усного мовлення, властивого народному оповідному стилю.

Фразеологічні сполуки (*як мак процвіла, в землю вросла тугою, нести свій хрест*) додають тексту етнокультурної глибини, виступають носіями народної моралі, релігійного світогляду і символічного підтексту. Через них письменниця передає архетипні уявлення українського народу про терпіння, покору й духовне очищення.

У семантичному аспекті словосполучення у романі формують цілісну **систему протиставлень і повторів**. Вони організовують внутрішній простір тексту: *солодке – гірке, темне – світле, святе – грішне*. Ці бінарні опозиції розкривають глибинний філософський підтекст твору – суперечність між добром і злом, гріхом і покутою, життям і смертю.

Структурно-композиційна функція словосполучень полягає у зв'язуванні окремих частин тексту. Повторювані поєднання (*солодка Даруся, гіркі сльози, тиха вода*) виступають рефренами, що забезпечують ритмічну єдність і емоційний лейтмотив роману. Вони створюють мелодику внутрішнього мовлення та підкреслюють народнопоетичний стиль авторки.

Комунікативно-прагматична роль словосполучень полягає у переданні автентичності мовлення персонажів. У поєднанні з лексико-семантичним наповненням словосполучення виконують стилістичну функцію. Вони естетизують мовлення, передають внутрішні монологи героїв, створюють контраст між зовнішнім мовчанням і внутрішнім криком душі. За спостереженням дослідників, у творчості М. Матіос словосполучення перетворюються на інструмент поетизації прози, де синтаксис набуває рис ліричного ритму [2; 4].

Отже, у романі «Солодка Даруся» словосполучення стають засобом текстотворення, через який формується емоційна насиченість і національно-культурна специфіка твору. Вони функціонують як носії індивідуально-авторської інтонації, символізму й духовного змісту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Семантико-функціональний аналіз словосполучень у романі Марії Матіос «Солодка Даруся» засвідчує, що ця синтаксична одиниця є ключовим елементом формування художнього світу письменниці. Іменникові конструкції утворюють основу

образної системи, дієслівні передають динаміку дії та психологічний стан, фразеологізми й діалектизми формують етнокультурний пласт мовлення. Словосполучення у прозі М. Матіос виконують багатофункціональну роль: вони забезпечують семантичну цілісність тексту, створюють ритмомелодику, передають національний світогляд і філософію терпіння, властиву українській культурі. Перспективним напрямом подальших досліджень є порівняльний аналіз словосполучень у творах Марії Матіос та інших сучасних українських письменників, а також вивчення функціонування словосполучень у різних жанрах художньої прози.

Список використаних джерел

1. Алексахіна Т. О. Національно-культурна специфіка сталих словосполучень та речень з флористичним компонентом (на матеріалі української, англійської та французької мов). *Вісник Сумського державного університету*. 2006. Вип. 8. С. 77–83.
2. Бондаренко Г. Л. Семантична структура художнього тексту (на прикладі прози М. Матіос). *Науковий вісник СХУ ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки*. 2021. № 1(426). С. 110–115.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ, 1993. С. 206–209.
4. Галустова О. О. Роль структурної організації художнього тексту в розкритті комунікативної настанови автора [Електронний ресурс] 2012. Режим доступу: http://www.confcontact.com/20121220/2_galustova.htm
5. Глущенко В. А. Структурно-граматичні типи словосполучень та їх функціонування в прозі Марії Матіос. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2018. Вип. 2(63). С. 56–60.

Герас Вероніка,

elmart001764@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент
Оксана Вербоовецька

МОТИВАЦІЙНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗООНІМІВ

В українському мовознавстві особливу увагу викликають номінативні одиниці онімної системи. Власні назви посідають центральне місце в дослідженнях лінгвістів, оскільки саме в них відображено історію народу, його культурні традиції та світогляд. Ономастика охоплює низку окремих напрямів: антропоніміку, топоніміку, космоніміку, зооніміку, конотоніміку, ойконіміку, ергоніміку та ін.

Однією з наймолодших її галузей є **зооніміка**, яка на сучасному етапі розвитку залишається порівняно мало дослідженою. У межах української